

“El valor d’un escriptor no correspon a la seva categoria personal”

Ha estat un dels observadors més atents de la literatura catalana de la segona meitat del segle XX. Joan Triadú ha publicat la seva autobiografia, ‘Memòries d’un segle d’or’. Però tenia més coses a dir sobre els fets que ha protagonitzat i observat.

Joan Triadú (Ribes de Freser, 1921), figura rellevant de la cultura catalana en els camps de la pedagogia, la crítica literària i l’activisme patriòtic, ha publicat a Proa el llibre autobiogràfic *Memòries d’un segle d’or*. Ara volem saber, però, més coses de les que hi explica.

—En la presentació de llibre a la premsa vàreu declarar que no havíeu pensat a escriure les memòries, que la idea va sorgir dels editors. Per què no pensàveu escriure-les?

—Perquè no volia oferir un llibre personal si no me’l demanaven. No volia anar darrere dels editors, que comprenc que no ho vulguin tot. Per això no m’hi vaig posar. Ja havia treballat molt de temps, fent llibres de crítica, sense saber si m’ho voldrien. Ara en tinc un de crítica encallat. El dietari [*Dies de memòria: 1938-1940: diari d’un mestre adolescent*, Proa, 2001], el vaig publicar perquè ja el tenia escrit. Me n’havia oblidat completament. L’havia deixat oblidat en un racó de casa, tot i que quan vaig marxar de Granollers per venir a Barcelona, després de l’entrada dels feixistes, me’l vaig endur. Vaig fer el camí a peu. Jo avançava per un cantó i, per l’altre, moros i italians pujaven cap a Granollers. Una imprudència com una casa. La gent de Granollers m’ho va desaconsellar. Si m’arriben a trobar el dietari... Coses que es fan a la joventut. I així vaig salvar aquella part del dietari que tenia escrita. Arribat a

Barcelona, el vaig continuar un temps més.

—A més de la crítica, no vàreu pensar mai a ser narrador o poeta?

—De poeta, ho vaig pretendre, de jove, i tinc poesia publicada en revistes com *Ariel*, i també a la col·lecció de quadernets “L’ocell de paper”, que Serra Estruch publicava en una caserna de Melilla, d’estranguis, naturalment, amb un xicot que es deia —es va suïcidar, pobre noi— Bossom. Se’n feien 25 exemplars. Aquí també hi va publicar Josep Palau i Fabre i Josep Romeu. I l’únic llibre meu de poesia és *Endimió*, imprès amb paper de la revista *Ariel*, el 1948. I sabeu per què no en vaig fer més? Perquè sóc massa crític i massa exigent. O molt exigent, i aquesta exigència em

porta a estar-ne descontent. La poesia que feia no em satisfia prou. Si jo era exigent amb la poesia dels altres, com en tinc fama, o mala fama, ho havia de ser amb mi. No, no em considero poeta. Em considero crític i estudiós. També prosista. En prosa he publicat *El Collsacabra*. I les memòries.

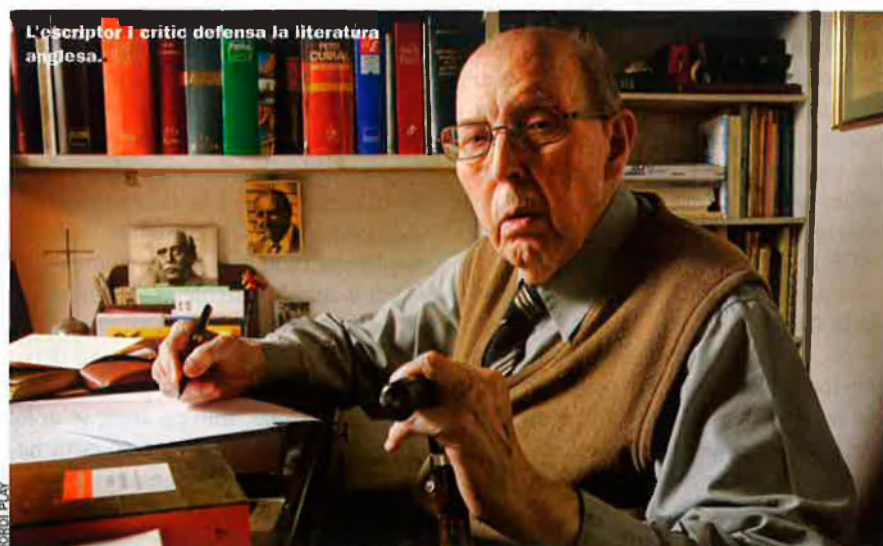
—I prosa de creació, com relats?

—Em va passar igual que amb la poesia. Vaig fer un conte que es va publicar a l’exili i els altres que feia no em satisfien i els vaig estripar.

—Tot i que, aquells 40, les edicions catalanes eren clandestines, de tiratges curts i distribució de sotamà, devia ser important fer-ne per mantenir la moral, la il·lusió en un futur millor, no?

—El primer llibre de l’Espriu en volum és *Cementiri de Sinera* i és clandestí. Ell hi va estar d’acord. Cent exemplars. Per a nosaltres era senzillament la resposta a la repressió. En aquell temps hi havia tres tipus de gent, tres posicions. Els que es beneficiaven del règim i en treien partit, i ho eren. Una àmplia majoria d’indiferents. I una minoria que no acceptaven haver perdut.

—La derrota del nazisme us va donar esperances?

Joan Triadú ha estat un dels crítics literaris catalans més rellevants del segle XX. Les seves opinions s'han formulat des de la llibertat i la independència de grups o escoles.

—Ja a partir del moment que la Segona Guerra Mundial es va començar a decantar a favor de les democràcies, molts creïem, els que integràvem aquesta minoria, que podria tornar el règim de llibertats. No solament la República, sinó la Generalitat de Catalunya amb l'Estatut recuperat. I en això treballava el Front Nacional de Catalunya, amb el qual vaig col·laborar un temps, modestament. La dificultat era guanyar aquest gran nombre d'indiferents, o escarmentats per la revolució o la guerra. Jo crec que una de les raons de la revolta militar del 36 és el fet que a Catalunya la majoria electoral era catalanista. Ho era el 90% dels votants. I com que ells consideraven que tots els que eren catalanistes eren separatistes, es van espantar. A casa nostra, l'espanyolista era insignificant. I això és el que no podien admetre. Cap partit espanyol no tenia representativitat a Catalunya. Ni el PSOE ni Gil Robles.

—Vàreu pensar, el 1945, que es giraria la truita?

—Sí. Teníem l'esperança, fins i tot la convicció, que el règim seria canviat, que les potències occidentals pressionaven Franco perquè deixés el poder. Cal recordar que la revista *Ariel* ens la proposem de fer el 45, quan acaba la guerra mundial. Ens vàiem més les orelles. *Ari-*

el ja no era una revista clandestina del tot. Era una revista en català, literària i ben feta, amb tot el luxe de les revistes catalanes d'abans de la guerra. Vam arribar a fer-ne 800 exemplars, sempre repartits a mà. I els articles anaven signats, de Carles Riba a Sagarra. Fins i tot va exposar-la el règim a Madrid.

—D'on sorgeix el vostre interès per la literatura anglesa? Aquells anys, tothom encara era francòfil.

—Prové de constatar que globalment, en conjunt, és més lliure, més imaginativa, més representativa de l'home, de la vida humana, que la francesa. La francesa és "literatura" entre cometes. A l'anglesa hi ha més força, més creativitat. De seguida vaig mirar de saber prou anglès per seguir-la. I vaig poder fer de lector a Liverpool, on havia anat Ferran Soldevila vint anys abans. Vaig fer-hi molts amics i la vida anglesa em va agradar. Patxot, el mecenes, deia que Anglaterra és el país que fa homes. I sí, és per a anar-hi a treballar. A Anglaterra hi ha més camins i, al mateix temps, molta exigència. Però no per això deixo de banda el francès, que parlo més bé que l'anglès, que, amb els anys, se m'ha rovellat. I crec que és un gran error haver deixat el francès a l'ensenyament.

—Com va sorgir l'oportunitat d'anar a Liverpool?

—El catedràtic d'allà, Edgar Allison Peers, l'autor de *Catalonia Infelix*, era catalanòfil. Aquí va parlar amb Aramon, que era amic seu, Riba i Marià Manent, que m'hi van recomanar. Ja havia fet un epíleg per a les *Estances* de Riba.

—Podríeu dir-nos exactament en què va consistir el famós mestratge de Riba?

—Vaig conèixer Carles Riba a casa de la vídua de Joan Crexells, a la plaça que ara es diu de Francesc Macià, Hi fèiem unes sessions literàries. Devia ser el 45, havent tornat, ell, de l'exili. De seguida els joves que eren allà el vam voltar. Tenia una atracció personal. Feia impressió la manera com deia les coses perquè tenia un aire sever, un posat noble. El mestratge sobretot consistia en l'exigència i el rigor amb què tractava els temes i les persones. I, alhora, era fidel als que se li manifestaven deixebles i amics. Sempre que fossin conseqüents i també rigorosos. D'un poeta que escrivia molt recordaré sempre la seva frase: "És salivera." Amb una frase era capaç de desmuntar una obra que no anava. Era un savi en coneixements de llengua i de literatura, i de vida i tot, i, alhora, un excel·lent professor. Les seves classes a l'Escola de Bibliotecàries van ser molt recordades, com em van dir les bibliotecàries que s'hi van formar.

—La seva poesia, però, no ha seduït els lectors amb la força que va seduir els seus deixebles i admiradors.

—És una poesia que no dona cap facilitat al lector. Però el que hi arribava, s'hi quedava. Es trobava amb un fet nou en la poesia catalana que s'havia fet aquí. Bofill i Ferro va dir que era la punta de diamant de la poesia catalana.

—Tenint en compte el vostre tarannà, estic segur que us va saber greu que les relacions entre Carles Riba i Josep Maria de Sagarra es tornessin agres, oi?

—Sí. No podem prescindir de ningú. El rigor i l'exigència de Riba, que va fer que escrivís relativament poc, és tan útil com la fecunditat de Sagarra. Vaig sentir Sagarra parlar malament de Riba. Una vegada comparaven Riba amb Goethe, i Sagarra, davant de diverses persones, va dir: "Però si és un prostàtic, en Riba!" I vaig sentir moltes vegades Riba queixant-se de Sagarra perquè escrivia en castellà a *Destino* i es deixava afalagar pel règim. Però en el fons es

respectaven. Eren molt diferents. Riba era cap endins. Abstracció. I Sagarra, cap enfora. En expandiment.

—**Ara que és el centenari de Mercè Rodoreda i que se n'han publicat les cartes amb l'editor Sales, s'ha tornat a recordar que vàreu recomanar *La plaça del Diamant* a l'editor. I a la recent edició de *La ciutat cansada*, de Pere Calders, el prologuista, Joan Melcion, destaca el paper que vàreu tenir en el procés de recuperació de l'autoestima de l'escriptor i de la confiança en el seu projecte literari, a partir de la relació que establí amb ell arran de la inclusió de quatre contes seus a l'*Antologia de contistes catalans (1850-1950)*. En general, n'esteu**

"Moltes vegades es podria prescindir d'haver conegut un gran escriptor, perquè t'ha produït una decepció"

satisfet, de les tries fetes en les vostres antologies poètiques i narratives i dels criteris exhibits a les crítiques?

—Sempre hi ha errors. L'error que vaig cometre va ser no donar prou valor a la poesia d'en Màrius Torres, a la meua antologia del 1951. Va ser un error del qual després m'he excusat repetidament, sobretot amb en Joan Sales, que es va enfadar molt. També vaig ser el primer a parlar d'*Incerta glòria*, de Sales, que avui és un clàssic. A parlar-ne i a estudiar-la, també des del punt de vista religiós. Jo sóc un intuïtiu. Això és perillós, perquè perilles d'engrescar-te. I m'interessa molt l'avantguarda. Quan vaig fer l'antologia, en Foix era considerat un excèntric, una persona que tenia una pastisseria a Sarrià i feia versos estranys i proses. I jo el vaig posar en primer terme i a dalt de tot. Salvat-Papasseit, també, que tampoc no era apreciat, al seu temps, perquè innovava; i després s'ha vist que ocupa un lloc de primera fila. Jo li vaig dedicar tot un capítol. En això vaig distanciar-me de Riba, però no hi va posar objeccions. El considerava descurat.

—**És imprescindible, la intuïció?**

—Crec que sense la intuïció el crític es queda a mig camí i li passen per davant fets i realitats literaris de primer ordre, i no els veu o no els aprecia. No s'hi val,

a jugar només amb valors segurs. S'ha d'apostar per valors que no se sap si ho seran. Ara bé, l'intuïtiu s'ha de saber controlar. A vegades has de fer marxa enrere abans de continuar avançant, i mirar a fons què hi ha.

—**Havíeu imaginat que les vostres antologies fessin tant d'impacte, que fossin tan polèmiques?**

—No. De cap manera. No m'imaginava que la gent s'enfadés tant i que hi hagués tant rebombori. Pel que hi posava i no hi posava. Vaig actuar amb total llibertat. La repercussió de les antologies era que topava amb la idea que s'havien de fer d'una manera patriòtica. És a dir, que tot aquell que escrivia en català ja valia.

—**La categoria literària d'un escriptor és paral·lela a la seva categoria personal?**

—Generalment no es corresponen. No em feu dir noms. Moltes vegades es podria prescindir d'haver-lo conegut, perquè t'ha produït una decepció. És així. Jo no sóc amic, amic, de gaires escriptors. En canvi, n'hi ha que sí que es corresponen molt, com un gran amic i escriptor, ja mort, que és Palau i Fabre.

—**Carles Riba va tornar de l'exili força aviat. Penseu que, en general, els exiliats van tornar tard?**

—Jo diferenciaria entre Europa i Amèrica. Els exiliats a França o Anglaterra no havien de tornar aviat, perquè feien una feina molt bona per Catalunya en els seus respectius països, com va ser el cas de Batista i Roca, Mané i el doctor Trueta. Era gent amb prestigi que representaven Catalunya i hi han deixat una llavor. Si hi ha una Anglo Catalan Society és pels exiliats catalans. Ara, els d'Amèrica jo crec que haurien d'haver tornat com més aviat millor.

—**Per què?**

—Perquè allà no tenien una influència real en la vida del país. Eren països de cultura inferior. D'una altra banda, tenim el cas de Pau Vila, que va fer la geografia de Colòmbia, però en què va beneficiar Catalunya?

—**Parlem de la llengua dels escriptors. S'escriu més bé ara que abans?**

—En general crec que la llengua, respecte a altres èpoques, s'ha empobrit. No és la llengua fluent, plena de vida, que ens va deixar Fabra. La llengua és ara més prima i, sobretot, més acostada al castellà. Com si es volgués fer una mena de simbiosi entre el català i el castellà. Ara llegeixo una versió de les *Grans esperances*, de Dickens, feta per Carner i estic convençut que hi haurà crítics que voldrien que se'n fes una altra traducció en l'estàndard, com diuen, actual. A banda de la projecció social del català, que encara no hem aconseguit arribar prou a la gent.

—**Considerem que vàreu tenir sort que el vostre pare, despatxat de la fàbrica de Ribes de Freser quan éreu ben petit, es traslladés, amb la família, a Barcelona?**

—Sens dubte. Barcelona és la capital. S'hi ha de ser. Ara, no em sento barceloní. Barcelona no m'acaba d'agradar. La Barcelona vella, sí. L'Eixampla, no. La nostra vida era Gràcia. La nostra festa major era la de Gràcia. Aquí dèiem "demà aniré a Barcelona". A Barcelona no hi anàvem si no hi havia una cosa especial.

—**Per què us desagradava l'Eixampla?**

—Perquè no és un barri. Massa uniforme. No té varietat, no té diversitat. No té caràcter. Tot el contrari de la imaginació que hi ha a París i Londres. I encara sort de la Diagonal, el passeig de Gràcia i la rambla de Catalunya. No s'hi pot passejar. Camines, i a cada cantonada, t'has de desviar. I la feinada que tens per saber per on passes. És Bruc o Bailèn? Mallorca o València? Tots els carrers són iguals. Suposo que amb l'aniversari recordaran que és una imposició de Madrid. Els arquitectes racionalistes n'estan molt contents, però es va destruir la possibilitat que des de la plaça de Catalunya sortissin uns eixos, com l'Arc de Triomf, a París.

—**Quants poetes catalans vius tenen, al vostre entendre, la magnitud dels grans poetes del segle XX?**

—Només un, Màrius Sampere. És una obra forta. I dura. I sofrerta. Una obra que pateix. L'obra i ell, tot i que la poesia sempre té una alegria interna.

Lluís Bonada